

Emberi sorsok a kanadai magyar emigrációban: Lendvay-Zwickl Jenő életútja ^[1]

„Jó-hűségese állampolgára leszek Kanadának, de szívemben megmaradok magyarnak!” – olvasható Lendvay-Zwickl Jenő okleveles mezőgazdász, a Zichy család ácsi uradalmának vezetője, erdőgazdász, a magyarországi cukorrépa- és magtermesztés egyik szaktekinthelye, későbbi kanadai állampolgár vallomásaiban. A kijelentés önmagában beletörődést és kényszerűséget sugall, hiszen szembeállítja a gondolat írójának jogi hovatartozását nemzeti identitásával. Ez a jelenség az emigrációba kényszerült magyarok meghatározó alapélménye volt, ezért választottuk dokumentumközlésünk mottójául.

Lendvay-Zwickl Jenő irathagyatéka a [popup title="Mikes Kelemen Program" format="Default click" activate="click" close text="A Miniszterelnökség által életre hívott Mikes Kelemen Programról bővebben az alábbi két hivatkozáson olvashat az érdeklődő: http://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/mikes_kelemen_program (letöltve: 2017. május 5.), illetve http://mnl.gov.hu/mnl/ol/hirek/bovulo_tortenelem_emigracio (letöltve: 2017. május 5.).] jóvoltából került 2016-ban a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárába egy jóval nagyobb, még rendezés alatt álló irategység részeként. A hagyaték személyes és családi iratokra, családtörténeti kutatások gyűjteményére, az iratképző emlékiratára, levelezésére, az Ottawai Magyar Egyesülettel kapcsolatos iratokra és újságkivágásokra [popup title="tagolódik" format="Default click" activate="click" close text="1. tétel: Lendvay-Zwickl Jenő iratanyagához készült iratjegyzék; 2. tétel: Személyes és családi iratok; 3. tétel: „Adatok a Lendvay család történetéhez”; 4. tétel: Lendvay-Zwickl Jenő emlékirata; 5. tétel: Levelezés; 6. tétel: Ottawai Magyar Egyesületre vonatkozó iratok; 7. tétel: Újságkivágatok, versek.”]. Az ebben megtalálható tételek, dokumentumok forrásértéke igen eltérő, és együttesen igen összetett képet mutatnak. Jelen összefoglaló az iratképző, Lendvay-Zwickl Jenő életútját sorvezetőként használja arra, hogy bemutassa az 1956-ban kivándorolt kanadai magyarok sorsát, és érzékeltesse a huszadik századi emigráns hagyaték sokszínűségét, a források információtartalma közötti nagy különbségeket és a fellelhető irattípusok heterogenitását.

Mivel a téma feldolgozása az életrajz feltérképezése mentén haladt, ezért az információban gazdag források elemzése – mindig újabb aspektusból – vissza-visszatér, míg más iratokról csoportosítva, olykor korábbi megállapítások „visszaigazolásaként” esik szó.

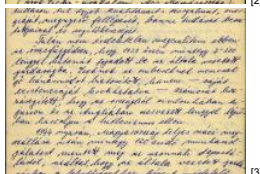
Lendvay-Zwickl Jenő egy burgenlandi mezővárosban, Mosonszentendrason született 1907. június 6-án Zwickl Eugen (Jenő) néven. Szülei nevét anyakönyvi kivonatából ismerhetjük: édesapja *Michael Zwickl* mosontétényi kereskedő, édesanyja a Boldogasszonyból származó [popup title="Katharine Stadlmann volt" format="Default click" activate="click" close text="Mosonszentendrás mai megfelelője Sankt András am Zicksee mezőváros, Mosontétényé Tadten község, Boldogasszony pedig Frauenkirchen város. Mindhárom település a korábbi Nezsideri járás, ma Bezirk Neusiedl am See területén fekszik, Ausztria Burgenland tartományában.”]. A hagyaték több személyes vonatkozású dokumentumot, levelezést is felsorakoztat, de ezek között testvére utaló forrás nem található.

Forrásszegénység figyelhető meg Zwickl fiatalkorával kapcsolatban is, kizárólag utalásokból lehet megtudni erre az időszakra vonatkozó információt. Ezen utalások alapja Kovács György két, 1968-ban írt [popup title="ajánlólevele" format="Default click" activate="click" close text="Kovács György első ajánlólevele 1968. február 24-én kelt a dániai Virumban, míg a másodikát pár hónappal később, 1968. április 1-én vetette papírra Koppenhágában.”], melyek tartalmával a következőkben még részletesen foglalkozunk. A fiatal Zwickl Jenő életére vonatkozóan ezeknél átfogóbb forrás nem áll rendelkezésre, és az életút későbbi, emigrációban megélt időszakjairól is sokat elárulnak. Kovács György Zwickl Jenő fiatalkori, szintén kivándorolt ismerőse volt, aki Dániában élt, és leveleinek megírásakor a koppenhágai Állatorvosi és Mezőgazdasági Főiskola Növénykártani Tanszékének kutatójaként dolgozott, leírása szerint megbecsült tudósként. Levelei egyaránt kiemelik Zwickl Jenő szakmai tapasztalatát és emberi nagyságát. Ezekből az ajánlólevelekből tudjuk meg például, hogy az ifjú Zwickl a Zichy család ácsi birtokának uradalmi főtisztje volt. „Mint szakember, nem csupán a kítűnők közé tartozott Magyarországon, hanem az elithez. Fiatalon lett egy nagy és intenzív birtok főintézője. Átfogó mezőgazdasági ismeretein belül különösen a cukorrépa és a magtermesztés volt a specialitása.”

1. Kovács György első ajánlólevele

[2]

[3]

[4]

[Tovább a galéria oldalára](#) ^[5]

1968. február 24.

Jelzet: Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (továbbiakban: MNL OL) P (Családok, személyek, testületek és egyesületek iratai) 2343. – Lendvay-Zwickl Jenő iratai, Lendvay-Zwickl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt) – Eredeti, kézzel írt, aláírással.

Mint az ácsi Zichy-birtok vezetője 1939 őszén több száz menekült lengyel tisztet fogadott be és segítette őket abban, hogy az Egyesült Királyságba tudjanak szökni. Miután ugyanis 1939. szeptember 1-jén a hitleri Németország lerohanta Lengyelországot, és szeptember 17-én – a Molotov–Ribbentrop paktum által meghatározott forgatókönyv alapján – a Szovjetunió is megkezdte Lengyelország megszállását, a régió, így Magyarország lakossága is komoly humanitárius próbatétel elé került. Az első lengyel menekült szeptember 10-én érte el az országhatárt, majd szeptember 15-től nagyobb hullámban érkeztek a Verecke-, a Tatár- és a Jablonkai-hágón keresztül. A katonákat a genfi egyezmény értelmében lefegyverezték és a polgári személyekkel együtt az ország belsejében található [popup title="menekülttáborokba irányították" format="Default click" activate="click" close text="A tábor jelen helyzetben közigazgatási egységet jelent, valójában ezek magánházak, bérelt panziók, szállodák voltak. Forrás: KAPRONCZAY KÁROLY: Lengyel menekültek Magyarországon. Munkos Magyar Egyetemi Kiadó, Bp., 2009, 49–52.”]. Ebben az időben szervezte meg Zwickl Jenő a lengyelek fogadását Ácson, és biztosított nekik szállást és megfelelő ellátást: „1939 őszén mintegy 2–300 lengyel katonát fogadott be az általa vezetett gazdaságba. Ezeknek az embereknek nemcsak jó bánásmódot biztosított, hanem – saját existenciáját [sic!] kockáztatva – számomat hozzásegített, hogy az országból civilruhában [sic!] kijusson és az Angliában szervezett lengyel légióban harcoljon a hitlerizmus ellen.”

A megpróbáltatások sora itt nem ért véget, hiszen 1944. március 19-ét követően elkezdődött a magyarországi zsidók deportálása. A vézorkorszakban a Zwickl vezette ácsi birtokon százhusz munkaszolgálatos dolgozott, akik minden bizonnyal az uradalmi főtisztnek köszönhették megmenekülésüket. Erre az időszakra is visszaemlékezéssel szolgált Kovács György, aki maga is az események érintettje volt: „1944 nyarán, Magyarországot teljes náci megszállása után mintegy 120 zsidó munkaszolgálatost mentett meg az azonnali deportálástól, azáltal, hogy az általa vezetett gazdaságban a lehetőségekhez képest megfelelő szállást és élelmiszert nyújtott. Ezek között voltam én is.”

Az 1940-es évektől már valamennyivel több forrás található a személyi hagyatékban. Zwickl Jenő a világháború harmadik évében, 1941 februárjában nősült meg először, [popup title="Ádamosi Arankát" format="Default click" activate="click" close text="Ádamosi Aranka a bosznia-hercegovinai Tuzlában (Тузла, szláv nevén Soli, magyarul Só) született 1914. július 11-én. 1941. február 15-én kötött házasságot Zwickl Jenővel, mely öt évig tartott. Ádamosi Aranka életének későbbi fordulatai nem ismertek.”]. vette feleségül. Egy évre rá – a már több éve szakmájában dolgozó, diplomás uradalmi főtiszt – újra beiratkozott a Magyaróvári Magyar Királyi Gazdasági Akadémiára. Életének erről a szakaszáról három forrás tanúskodik. Az első az 1942. szeptember 9-én kiállított leckeönyve és felvételi igazolványa, a második forrás Kovács György fentebb bemutatott két ajánlólevele, melyekben az is szerepel, hogy a magyaróvári főiskola negyedik évfolyamát

együtt végezték. A harmadik forrás pedig a *Magyaróvári Hírlap* 1942. november 19-én megjelent száma, melyben közlik a Gazdasági Akadémia hallgatóinak névsorát, közöttük Zwickl Jenő és Kovács György nevét is.

A második világháborúban Zwickl a volt székesfehérvári 2. pót-, majd sorhadosztályban teljesített szolgálatot, és mint hadapród őrmester 1945. október 27-ig szolgált. Leszerelését követően a Földművelésügyi Minisztérium megbízta a magyaróvári cukorgyár vezetésével. Erről Kovács György ajánlója mellett a *The Ottawa Journal* hétvégi magazinja, a *Saturday Section* 1957. január 12-i száma is említést tett, bemutatva hasábjain a frissen menekült Zwickl és családját: „... *Jeno Zwickl was one of the heads of a large sugar refinery in* [popup title="Magyarovar" format="Default click" activate="click" close text="Azaz: Zwickl Jenő egy jelentős magyaróvári cukorgyár egyik vezetője volt."].”

2. A Saturday Section újságcikke az Ottawában élő magyarokról

Tovább a galéria oldalára [8]

1957. január 12.

Jelzet: MNL OL P 2343. – Lendvay-Zwickl Jenő iratai, Lendvay-Zwickl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt) – Eredeti, gépelt.

Kovács György levelei rögzítik azt is, hogy később a Mezőgazdasági és Élelmiszerügyi Minisztérium felajánlotta Zwickl Jenőnek az országos szakfelügyelői tisztséget is, de nem fogadta el az állást.

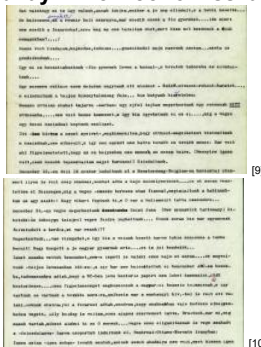
Zwickl Jenőnek Adámosi Arankával kötött házassága válással végződött, de erre az iratanyag közvetlen forrással nem szolgál. Arra viszont találunk iratot, hogy Zwickl 1950. október 7-én újraházasodott, így kis nyomozással kideríthető a válás időpontja: a Budapest Főváros Levéltárban fellelhető adatok szerint az első házasságot 1946-ban [popup title="bontották fel" format="Default click" activate="click" close text="Budapest Főváros Levéltára VII. (A jogszolgáltatás területi szervei) – 187. a (Holitscher Szigfrid közjegyző iratai, okiratok) – 1946 – 0476. "]

Az újraházasodást követően Zwickl Jenő hamarosan örökre fogadta második feleségének, [popup title="Nagy Erzsébet Mártának" format="Default click" activate="click" close text="Nagy Erzsébet Márta 1926. május 23-án született Komáromban. Lendvay-Zwickl Jenővel 1950. október 7-én kötött házassága a második volt, első frigyéből származó gyermekét, Berényi József Bélát második férje adoptálta. A család együtt emigrált Kanadába 1956-ban. Nagy Erzsébet Márta Kanadában hunyt el."] a fiát, [popup title="Berényi József Bélát" format="Default click" activate="click" close text="Lendvay-Zwickl Jenő nevelt és örökbefogadott fia, a hagyaték átadója. "] Fogadott fia ettől kezdve – újabb, már Kanadában kezdeményezett névváltoztatásukig – a Zwickl József Béla nevet viselte. A hagyatékban fennmaradt személyes iratok mindezt hűen dokumentálják, legyen szó a házassági anyakönyvről, Nagy Erzsébet Márta születési anyakönyvről, vagy arról az 1952-es gyámhatósági jelentésről, melyben rögzítik az örökbefogadást és annak motivációját: „A gyámhatóság a rendelkezésre álló adatok alapján megállapította, hogy kiskorú Berényi József Béla szülőanyja örökbefogadóval házasságot kötött, a kiskorú örökbefogadó eltartásában van, a kiskorú nagyon megszerette és saját gyermekének [popup title="tekint" format="Default click" activate="click" close text="Kiskorú Berényi József Béla örökbefogadási ügye tárgyában keletkezett véghatározat, MNL OL – P 2343 – Lendvay-Zwickl Jenő iratai (rendezés alatt)."]”

Zwickl Jenő az 1956-os forradalmat követően hagyta el Magyarországot szűk családjával együtt. Irathagyatékának egyik legszínesebb és mindenképp legszubjektívebb része az a visszaemlékezés, melyet a disszidálásra vonatkozó döntésének meghozatalától, Magyarországot elhagyásától fia ottawai családalapításáig vezetett, körülbelül huszonöt év távlatából visszatekintve. A kutatóknak itt már nem lehet panasza az életút feltárását nehezítő forrásszegénységre: Zwickl emlékirata igazi kincseshánya az '56-os kanadai magyar menekültek életét megismerni szándékozók számára. A huszonhat oldalnyi önéletírásban ugyanis nemcsak Zwickl Jenő és családja története rajzolódik ki, hanem az ottawai diaszpóra-közösség mindennapjai is, melynek a család tagjai aktív részesei, alakítói voltak.

Az életút feltárásának korábbi szakaszaitól eltérően itt már mód nyílik a visszaemlékezés szövegében található állítások igazságtartalmának vizsgálatára, pontosságának ellenőrzésére is. Erre szükség is lehet, hiszen a huszonöt év távlatból papírra vetett önéletírás nem száraz adatok halmaza, vagy precízen vezetett, tényekre összpontosító napló, hanem Zwickl Jenő tapasztalatainak utólagos, írásban rögzített értelmezése. Emlékezete olykor minden bizonnyal torzít, talán szépít is, egyes életesemények és jelenségek pedig eltérő hangsúllyal jelennek meg [popup title="benne" format="Default click" activate="click" close text="GYÁNI GÁBOR: „A napló mint társadalomtörténeti forrás. A közhivataltok identitása. In Uő: Emlékezés, emlékezet és a történelem elbeszélése. Bp., 2000, 152.; LEJEUNE, PHILIPPE: „A napló mint antikifóció”. In Irott és olvasott identitás. Az önéletirajzi műfajok kontextusai. Szerk.: MEKIS D. JÁNOS–Z. VARGA ZOLTÁN. L'Harmattan, Bp., 2008, 13–24.”]. Zwickl Jenő emlékirata az emigráció első napjait igen részletesen tárgyalja, hiszen menekültként átkelni Európán, majd Liverpoolból Kanadába hajózni életének traumatikus időszaka volt.

3. Részlet Lendvay-Zwickl Jenő visszaemlékezéséből

Tovább a galéria oldalára [11]

A visszaemlékezés szövegű átirata:

„ÍRJA MEG...

Megírom... az itt eltöltött húsz egynehány esztendő – dióhéjban – okulásra... Az öreg juhász számadó, így oktatta bojtárjait: válasszatok ki egy megfelelő kost, akasszatok kolompot a nyakára, s a sok birka követni fogja... Hát valahogy mi is így valánk, annak idején, amikor a jó nép elindult, s a többi követte... de különösen, amikor az a rémhír kelt szárnyra, már szedik össze a fiú gyereket... (de miért nem szedik a leányzókat, erre meg ma sem találtam okot, mert hisz mit kezdenek a fiúk önmagukban?...)

Nosza volt riadalom, kapkodás, indulás... gondolkodni majd ráérünk azután... azóta is gondolkodunk...

Így mi is becsatlakoztunk – fiúgyermek lévén a háznál –, a követők táborába és elindultunk...

Egy szomorú szitáló esős délután hagytunk ott mindent – HAZÁT-otthon-otthon-barátot, s elindultunk a teljes bizonytalanság felé... kis kutyánk kíséretében. Hosszú úttalan utakat bejárva – sárban – úgy éjfél tájban megérkeztünk egy rokonnak HITT otthonába, ... nem volt benne köszönet, s így biz igyekeztünk el és el..., míg a végen egy bécsi családnál kaptunk szállást.

Itt – bírván a német nyelvet –, megkíséreltem, hogy otthon-megélhetést biztosítsak a családnak, nem sikerült, s így nem maradt más hátra tovább és tovább menni! Bár volt, aki figyelmeztetett, hogy az én helyemben nem menne az óceán[on] túla. (Mennyire igaz volt, csak később tapasztaltam saját bőrdömön!) Elindultunk.

December 12-én déli 12 órakor indultunk el, s Németország-Belgiumon keresztül utaztva – vonaton – végre megérkeztünk Angliába. (A csatornán való átevezéskés külön szám volt, különösen azoknak, akik nem bírták a HULLÁMOKAT!) Mi vár ránk az óceán [sic!] során? Itt Angliában már ugyancsak vigyáztak ránk, már csak azért is, hogy »biztonságban« érezzük magunkat. Londonból azután – vonaton – tovább kerültünk Liverpoolba. Itt hajóztunk be a polgármester búcsúztatása után, a

vérzőszívű angolok itt ismét megvendégeltek bennünket, de még jobban örültek, hogy elhagyjuk országukat, s így fejenként még \$ 5.00 is adtak útra valól... Mily figyelmesség!

Beszállásba a CANADIAN PACIFIC [sic] Empress of France nevű 20 448 tonnás személyszállító hajóra indultunk a nagy útra, ami csak HAT napig tartott, s ezen idő alatt csak vizet es vizet látva, biz igen nagy szám volt, hogy a távolban egy kis ponton egy másik hajót is láttunk. Az út – már aki bírta –, kellemes volt, bár volt olyan napunk, hogy a mentőöveket is felkötötték velünk. (Jó kiállítások!) A rókabőr teregetőkről is meg kell emlékezni, mert ilyen is volt szép számmal, munkát adva a hajó személyzetének... Ez út során vesztettem el feleségem, míg a végén – hosszú keresés után fiammal, megtaláltuk a kabinunkban az ágy alatt!! Nagy vihart fogtunk ki, s Ő már a hullámsírt látta részünkre...

December 23-án végre megérkeztünk Saint John (New Brunswick tartomány) kikötőbe! Az imbolgój talajról végre földre léphettünk... Utunk során biz már ugyancsak felvetődött a kérdés, mi vár reánk???

Megérkeztünk... vámvizsgálat, s így biz a velünk hozott három tábla szalonna a tűzbe került! Hogy korgott a jó magyar gyomrunk érte... ez is jól kezdődik...

Ismét számba vettek bennünket, nem-e lépett le valaki ezen hajóút során... De megvoltunk – teljes létszámban, 142-en –, s így bár nem különítették el bennünket ABC-es boxokba, tudomásunkra adták, hogy a WC-ben lévő kéztörölő papírt nem lehet használni, CSAK kéztörölkésre... Ezen figyelmességet megköszöntük a magyarul beszélő tolmácsnak, s így vártunk és vártunk a további sorsra, amikor is már a munkaügyi hiv.-ból is volt ott valaki. Nekünk útirányul a fővárost adták, mondván, hogy szakmánban való kedvező elhelyezkedés végett. Mily boldog is voltam, ezen alapos szervezést látva. Örültünk, már mi, míg mások vártak, miként alakul ki az Ő sorsuk... végre ezen eligazításnak is vége szakadt s – felcédulázva – három csoportba [sic] indultunk el. Montreal–Ottawa–Toronto irányban!

Innen aztán – igen sokan – tovább mentek, aminek semmi akadályja nem volt, mert hiszen igen sokaknak erre – ismeretség birtokában – meg volt a lehetőség!

December 24-én egy esős, szembekélő (akárcsak indulásunk napján!) délutánon érkeztünk meg az ottawai állomásra, ahol az akkori bevándorlási min[iszter] úr fogadott. Méghozzá MAGYAR ISTEN HOZOTT-tal! Ez egy igen jóleső érzés volt, de – sajnos – az öröm egy kissé korai volt. [...]"

1977. december 10. után

Jelzet: MNL OL P 2343. – Lendvay-Zwiczl Jenő iratai, Lendvay-Zwiczl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt) – Eredeti, gépelt.

A megérkezést követően a Vöröskeresztnél az összes menekültet a „labour”, azaz kétkezi munkás kategóriába sorolták, melyet Zwiczl nagyon keserűen rögzített visszaemlékezésében. Ennek (is) tulajdonította ugyanis, hogy magyarországi életművének és főleg szakmai múltjának megfelelő egzisztenciát nem tudott Kanadában kialakítani. Sorsa nem egyedi: az emigrációba vonult magyarok jelentős része a kivándorlást követő kezdeti időszakban kétkezi munkásként tudott elhelyezkedni. Ez a jelenség már a Kanadába korábban, a húszas években kivándorlókat is érintette. Azért, hogy a kanadai préri mezőgazdasági területeit be lehessen telepíteni, az állam a magyar betelepülőket általában területileg elszigetelt kolóniákba, kevés nyelvismerettel rendelkező emigránsok szomszédságába telepítette, ami az újonnan érkezők gazdasági alárendeltségét, szociális, nyelvi, kulturális elszigeteltségét tovább [popup title="rontotta" format="Default click" activate="click" close text="DREISZIGER, NÁNDOR F. et al.: Struggle and Hope. The Hungarian-Canadian Experience, Toronto, 1982, 109–111.]. Éppen ezért megfigyelhető az a tendencia, hogy a közép- és nyugat-kanadai tartományok felé irányított emigránsok hamar továbbálltak a prériről, újabb magyar településeket hozva létre olyan kedvezőbb adottságú területeken, mint például Ontario ipari központjai, közöttük Toronto és természetesen a kanadai főváros, [popup title="Ottawa is" format="Default click" activate="click" close text="DREISZIGER, NÁNDOR F.: Immigration and Re-Migration. The Changing Urban-Rural Distribution of Hungarians Canadians, 1886–1986. Hungarian Studies Review, 13 (1986), 2, 20–26.].

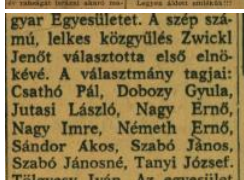
S miközben Zwiczl Jenő önéletírása a kétkezi munkába kényszerülésről, a nyelvi nehézségekről kifejezetten elkeseredett hangnemben ír, addig a hagyatékban fennmaradt újságcikkek hangvétele némiképp árnyalja a képet. A Zwiczl Jenőről és családjáról, életkutatásairól a *The Ottawa Journal* című napilap *Saturday Section* hétvégi magazinjában megjelentetett – korábban már említett – cikkben Zwiczl az állampolgári hasznavehetőség szemszögéből fejtegette a bevándorlók kétkezi munkára kárhözátásának kérdését. Úgy nyilatkozott ugyanis, hogy amíg nem tud végzettségének, szakmai tudásának megfelelő állást elfoglalni, hanem helyette a létfenntartásért házakat takarít, karbantartási és falazási munkákat végez, addig örökbefogadó új hazája iránti legfőbb kötelességét – hogy annak hasznos állampolgára legyen – nem tudja lelkiismeretesen teljesíteni.

A portré megjelenésével egy időben, szintén 1957 januárjában jelent azonban meg a *Kanadai Magyar Újság* szerkesztőségéhez eljuttatott tárcája, melyben viszont Zwiczl Jenő hálóját fejezte ki a kanadai népnek és a már korábban Kanadába emigráló, ott gyökeret eresztett magyaroknak, amiért családjával és sorstársaival együtt megadták neki az újrakezdés lehetőségét. [popup title="a mesék országában" format="Default click" activate="click" close text="„Egy menekült köszönete Kanadának”. Ottawa, 1957. január 13. Kanadai Magyar Újság, Winnipeg.”]

4. Lendvay-Zwiczl Jenőnek a Kanadai Magyar Újság szerkesztőségéhez eljuttatott cikke

[12]

[13]

Tovább a galéria oldalára [14]

1957. január 13.

Jelzet: MNL OL P 2343. – Lendvay-Zwiczl Jenő iratai, Lendvay-Zwiczl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt) – Eredeti, gépelt.

Ennek szellemében bírálta a „Hazatérők!... Hozzátok szólok magyar hazatérők!” című cikkében a Kanadából Magyarországra visszatérő és ennek érdekében éhségstrájkba fogó magyarokat is: „Kanada népe a maga megértő szerető gondoskodásával gondoskodott rólunk, de Ti rólatok is! Minden térítés nélkül hozott bennünket fia közé! Otthont, nyugalmat biztosítva számunkra, családunkra! A nyelv nehézségei mindannyiunknak megvoltak és megvannak ma is, de ezek átmeneti állapotok kell, hogy legyenek! [...] Ti megtorpantatok e kezdeti nehézségek árán, pedig Ti is ismeritek az Á.V.O.-t, nomeg [sic] a sztahanovista munkatempót az »önként« jegyzett békekölcsonnokkal körítve. Hazatértek... [...] Sztrájkba – éhségstrájkba [sic] léptek, »akárcsak odahaza« – ha [Kanada] időre nem szállít haza benneteket! E tettekre nem találok megfelelő kifejezést, csak annyit – bár Ti tettétek – nemcsak Kanada népét bántottátok meg, megbántottátok, méghozzá súlyosan az itt maradt magyarságot, mivel nem is olyan régen tán együtt harcoltatok az orosz tankokkal, az Á.V.O.-val szemben hazánk szabadságáért! [...] Megbántottátok a régt emigrációban élő magyar testvéreiteket, kik önzetlenül – hosszú évek múlása után is megtartották büszkén magyarságukat – segítő kezet nyújtottak felénk, de Ti [popup title="felétek is" format="Default click" activate="click" close text="A megjelenési adatok nem ismertek, a cikk feltehetően a Kanadai Magyar Újság hasábjain jelent meg.”]

Az egy időben tapasztalt, de ellentétes megközelítés oka talán az lehet, hogy a „hasznos kanadai állampolgár” ideája a *The Ottawa Journal* című angol nyelvű napilap hétvégi magazinjában jelent meg, melynek célzott olvasóközönsége Ottawa város lakossága volt. Ezzel szemben a magyar nyelvű cikkek nyilvánvalóan a kint élő, már korábban betelepülő „kanadások” számára íródtak. Feléjük Zwiczl Jenő inkább a befogadás felett érzett hálóját igyekezett hangsúlyozni. A jelenség mélyebb megértéséhez látni kell, hogy a Kanadába való bevándorlás a második világháborút követően új szakaszba lépett. A kivándorlók – a korábbiaktól eltérően – inkább a magyar társadalom közép- és felső rétegeiből származtak, emigrálásuk hátterében elsősorban ideológiai-politikai döntés állt. Ráadásul a korábban érkezők általában egyenes úton és belátható időn – azaz pár héten – belül eljutottak Kanadába, azonban a második világháború után, vagy az 1956 késő őszén indulók akár éveket is tölthettek ausztriai és németországi menekülttáborokban, míg célországukba elértek. Az '56-os menekültek száma Kanadában 1957 végére már elérte a harminczret. Soha ennyi kivándorló nem érkezett Magyarországról Kanadába azt megelőzően (vagy éppen azóta), és soha akkora sajtóvisszhang sem kísérte az emigránsok sorsát, mint az [popup title="56-osoknál" format="Default click" activate="click" close text="DREISZIGER, NÁNDOR F.: Rose-gardens on ice-floes. A century of the Hungarian diaspora in Canada. Hungarian Journal of English and American Studies. Debrecen, 6 (2000), 2, 239–258.]. Ezért Zwiczl Jenő és társai bizonyos tekintetben a kanadai magyarságon belül is külön csoportnak számítottak. Fontos cél lehetett, hogy amennyire csak lehetséges volt, a különállást minimalizálják.

Zwiczl Jenő kezdetben az ottawai *Spartan Air Service*-nél kapott munkát. Az irathagyatékban szereplő újságkivágások és az emlékirat összevetésekor a kutató itt ismét (vagy továbbra is) a korábban tapasztaltalhoz köthetőbbé botlik. Zwiczl egyfelől forró hálóját fejezte ki a *Spartan Air Service* vezetőségének és az ott dolgozóknak mind a maga, mind az ott dolgozó többi magyar munkavállaló nevében, ugyanakkor 1957. június 28-án a *Kanadai Magyar Újság* hasábjain megjelent cikkében már a munkavállalás nehézségeit, a végzettségükhöz nem kötődő munkabörök ellátásának problémáját, a nyelvtudás hiányának negatív hatásait [popup title="boncolgatta" format="Default click" activate="click" close text="„Gondok; – Gondolatok...”, 1957. június 28. Kanadai Magyar Újság, Winnipeg.”]. Helyezte az emlékirat tanúsága szerint 1963-ig nem változott körülményekben, ekkor azonban az ottawai *Plant Research Institute*-nél végre lehetősége nyílt a szakmájában való elhelyezkedésre. S bár a visszaemlékezés tanúsága szerint a gégen belüli hierarchia lépcsőfokait már nem tudta megmászni, de szakmájához való visszatalálását mégis keserűs örömmel üdvözölte visszaemlékezésében: „Új munkahelyemen örömmel és boldogan kezdem el dolgozni, hisz kollégákkal

dolgoztam, nemeg [sic!] virágokkal és [popup title="bogarakka" format="Default click" activate="click" close text="MNL OL – P 2343 – Lendvay-Zwickl Jenő iratai, Lendvay-Zwickl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt)."]”

Az 1965-ös év két komoly változást hozott Zwickl Jenő életében. Az év szeptember 22-én kapta meg a kanadai állampolgárságot, amellyel szinte egy időben felvette a Lendvay-Zwickl vezetéknévet. A jelzés egyértelmű: németes hangzású neve helyett magyarságtudatát szerette volna hangsúlyozni, visszanyúlva egészen az atyai nagyanya, Lendvay Anna nevéig.

5. Lendvay-Zwickl Jenő kanadai állampolgársági oklevele

Dátum nélkül

Jelzet: MNL OL P 2343. – Lendvay-Zwickl Jenő iratai, Lendvay-Zwickl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt) – Eredeti, kézzel írt.

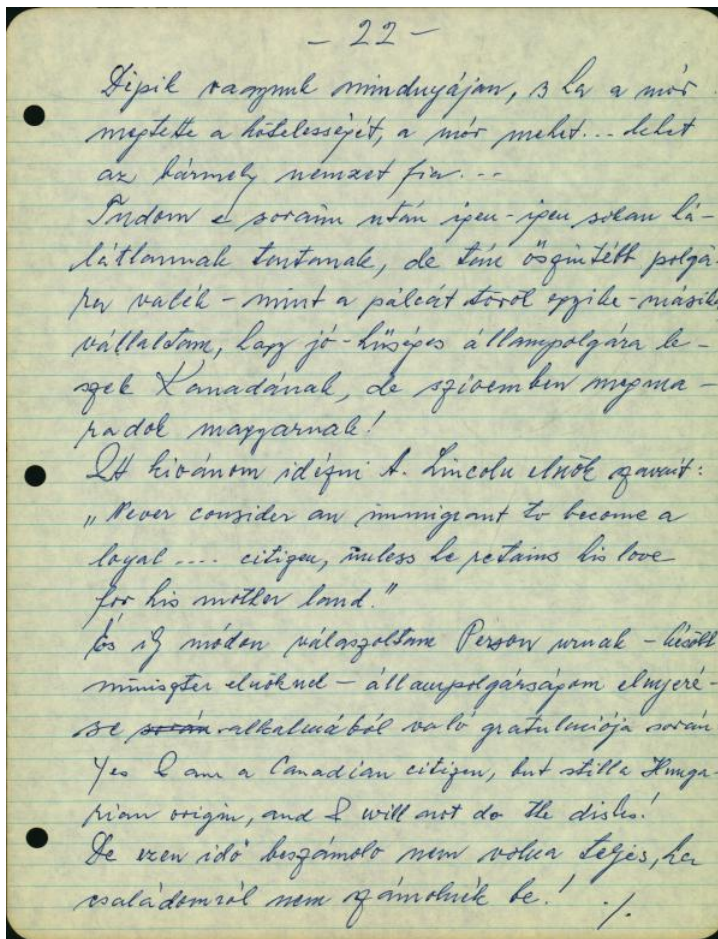
6. Lendvay-Zwickl Jenő kanadai állampolgársági dokumentuma

DESCRIPTION – SIGNALEMENT					
NAME Nom	JENO EUGENE LENDVAY-ZWICKL				
ADDRESS Adresse	OTTAWA, ONTARIO, CANADA				
PLACE OF BIRTH Lieu de naissance	AUSTRIA-HUNGARY				
DATE OF BIRTH Date de naissance	6 JUNE 1907				
MARITAL STATUS Etat matrimonial	MARRIED				
SEX Sexe	M	HEIGHT Taille	5' 7"		
		COMPLEXION Teint	FAIR		
EYES Yeux	GREY	HAIR Cheveux	GREY		
DISTINGUISHING MARKS Marques particulières	NONE				
THIS CERTIFICATE HAS BEEN Le présent certificat fut				PREPARED	UNDER THE PROVISIONS aux termes de
OF SECTION l'article	10 (1)				
DATED Date	22 SEPTEMBER 1965				
AND REPLACES CERTIFICATE DATED 5 JANUARY 1962					

1965. szeptember 22.

Jelzet: MNL OL P 2343. – Lendvay-Zwickl Jenő iratai, Lendvay-Zwickl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt) – Eredeti, gépelt.

7. Részlet Lendvay-Zwickl Jenő visszaemlékezéséből

[17]

A visszaemlékezés-részlet szöveghű átirata:

„Tudom, e soraim után igen-igen sokan hálátlanok tartanak, de tényleg őszintebb polgáru valék – mint a pálcát török egyike-másika, vállaltam, hogy jó-hűséges állampolgára leszek Kanadának, de szívemben megmaradok magyarnak!

Itt kívánom idézni A. Lincoln elnök szavait: »Never consider an immigrant to become a loyal... citizen, unless he retains his love for his mother [popup title="land" format="Default click" activate="click" close text="Nem érdemes azt várni, hogy egy bevándorló hűséges állampolgárrá váljon, mindaddig, amíg megőrzi szülőhazája iránti szeretetét."].«

És így minden pályázottam Person úrnak [popup title="Person úrnak" format="Default click" activate="click" close text="Lester Bowles Pearson (1897–1972), kanadai történész, diplomata, politikus, 1963 és 1968 között Kanada miniszterelnöke.] – később miniszterelnöknek – állampolgárságom elnyerése alkalmából való gratulációja során:

»Yes I am a Canadian citizen, but still a Hungarian origin, and I will not do the [popup title="dishes" format="Default click" activate="click" close text="Igen, kanadai állampolgár vagyok, de ugyanakkor magyar származású is, és nem vagyok hajlandó (többé) mosogatni!"]!«

Dátum nélkül

Jelzet: MNL OL P 2343. – Lendvay-Zwickl Jenő iratai, Lendvay-Zwickl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt) – Eredeti, kézzel írt.

A téma központi kérdés lehetett életében, minden bizonnyal ezért őrizte meg [popup title="Dobák Dénes" format="Default click" activate="click" close text="Dobák Dénes szakaszvezető magyar királyi vezérkari ezredes, a székesfehérvári 2. pót-, majd sorhadosztály vezetője. Emigrációjának ideje nem ismert, de 1967-es levelének megírásakor még minden bizonnyal külföldön él. Lásd a 23. l. megjegyzet."] vezérkari ezredes, a székesfehérvári 2. pót-, majd sorhadosztály vezetőjének 1967-es [popup title="nyilatkozatát" format="Default click" activate="click" close text="Kelt 1967. március 2., Youngstown, Ohio, USA."], „Német nevét és tökéletes német nyelvtudását, úgy hadosztályomban szolgált [sic] ideje alatt, mint később is mindig a Magyar érdekek szolgálatára, majd az elesett és menekülő Magyarok (családok) segítségére használta fel. Német nevével és tökéletes nyelvtudásával bármikor csatlakozhatott volna a német SS-hez is. Nem tette. Felmentése ellenére is – önként – a Magyar Kir. honvédséghez jelentkezett hadiszolgálatra. [...] Német nevével, nyelv- és szaktudásával biztosan jobb életpontot tudott volna Magának kiküzdni, ha Németországban marad. Ő mégis az EMIGRÁNS MAGYAROK sorskeserűségét [popup title="vállalta" format="Default click" activate="click" close text=""]...”

A hivatalos névváltoztatást, melynek reprezentatív tanúsítványa szintén a hagyatékként képezte, komoly genealógiai kutatás előzte meg, melyet Zwickl Jenő Győrben élő rokona, Patay Károly végzett el tulajdonképpen önszorgalomból, bár jelentős rokoni buzdításra. Kettejük levélváltása, a kettőjük közötti információ- és valutacsere pontról pontra tetten érhető az iratanyagban. (A ma genealógusai pedig némi megkönnyebbüléssel konstatálhatják, hogy kutatómunkájuk manapság lényegesen zökkenőmentesebb, mint kollégáik az 1960-as években.) Miután Patay segítségével sikeresen kiküzdte atyai nagyanyja, a kismemesi származású [popup title="Lendvay Anna" format="Default click" activate="click" close text="Lendvay Anna a családkutatói eredmények szerint 1835. november 1-jén született Mosontétényben, édesapja Lendvay Pál, édesanyja Leitner Terézia volt. Alig múlt tizennyolc éves, amikor 1854. február 13-án házasságot kötött Zwickl Mihállyal. Lendvay Anna későbbi sorsáról nem rendelkezünk adatokkal."], Zwickl Jenő hivatalosan is felvette a Lendvay nevet, és aláírásakor a továbbiakban az E. J. Lendvay-Zwickl névváltozatot használta. Cikkei aláírásakor már korábban is megfigyelhető volt olykor a Lendvay, olykor pedig a „keresztezett” E. Z. Lendvay variáns az E. Zwickl, vagy E. Z. mellett. A hivatalos névváltoztatással, ha úgy tetszik, „legalizálta” a helyzetet.

Hogy Lendvay-Zwickl Jenő egzisztenciális és főleg szakmai felemelkedésének kilátásai az emigráció megkezdését követően megfeneklettek, azt indirekt módon a hagyatékképző visszaemlékezése mellett Kovács György már sokat idézett ajánlólevelei is bizonyítják. Az ajánlólevelek első változatában például a „To whom it may concern” megszólítás szerepelt, ami arra enged következtetni, hogy – noha a levél többi részét magyarul írták –, az mégsem kizárólag a kanadai magyar származású munkaadóknak szólt. (Lendvay-Zwickl ekkor már amúgy is évek óta a Plant Research Institute munkatársa volt.) (Lásd az 1. számú dokumentumot!) A második, Koppenhágában papírra vetett nyilatkozat az elsőnél valamivel részletesebb, és Lendvay-Zwickl szakmai jártasságának felsorolásánál megemlíti az erdészeti ismeretek és gyakorlat meglétét is. Ismerte azt, hogy Kanada jó szívvel fogadta az erdőgazdálkodásban, fakitermelésben járatos képzett munkaerőt, feltételezhető, hogy – talán az első ajánló kudarca után – Kovács a másodikba olyan képességeket és képzettségeket is igyekezett belefoglalni, melyek a levél alanyának sikeres(ebb) elhelyezkedését segíthetik. Ahogy erre már utaltunk, Kovács külön hangsúlyozta gyerekkori ismerőse emberi kvalitásait, például a helytállását, melyek őt jobb életvitelre predesztinálnak választott új hazájában is: „Szeretném különösen kiemelni a szakmai tudáson túl egyéb kvalitásait: szorgalmát, energiáját, megnyerő fellépését, bánni tudását beosztottjaival és segítőkészségét.”

A visszaemlékezés tovább nyúlik az ajánlólevelek keletkezésének idején, tanúsága szerint azok nem érték el céljukat: Lendvay-Zwickl megkezdte a Plant Research Institute-nál, és 1972-ben bekövetkező nyugdíjazásáig az intézet munkatársa maradt.

Lendvay-Zwickl Jenő hagyatékának újságkivágásokat tartalmazó tétele számos írását rögzíti nyomtatott formában. Tárcái, cikkei és versei több kanadai magyar sajtótermékben is megjelentek.

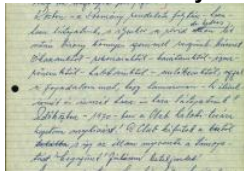
Ezek a klasszikus értelemben levéltári iratanyagok nem nagyon tekinthető források különleges funkcióval rendelkeznek, hiszen segítségükkel nemcsak a diaszpórában élő magánszemély és családja élete ismerhető meg, de képet kaphatunk a magyar emigráns egyesületi élet és információáramlás működéséről is. Ráadásul ezek az újságkivágások Magyarországon nehezen hozzáférhetőek, vagy hosszas periodika-kutatást igényelnének.

Lendvai-Zwickl publicisztikai tudósítottak az emigrációba szorult magyarság sorsáról, ráirányították a figyelmet a beilleszkedés, az angol nyelv és az új kultúra elsajátításának mindennapi problémáira, a honvágy és a magyarságtudat megőrzésének fontosságára. Szerepelt azonban bennük a józan belátás is, hogy a tengerentúli élet nehézségei és problémái, valamint a forradalom utáni Magyarországon bekövetkező megtorlások, bebörtönzések, kivégzések közé nem tehető egyenlőségjel, a megkínzottak és kivégzettek sorsa nyilvánvalóan nem összehasonlítható az emigrációban [popup title="élőkével" format="Default click" activate="click" close text="Lásd „Hazatérők!... Hozzátok szólok magyar hazatérők!" és „Évfordulóra!...". (A megjelenési adatok nem ismertek.)]. Ezek a gondolatok változó intenzitással, a cikkek megjelenésével párhuzamosan végig szerepelnek az emlékirat lapjain is. Így egészíti ki egymást a Lendvai-Zwickl személyi hagyatékban a hagyományos levéltári irat és a nyomtatott sajtótermék.

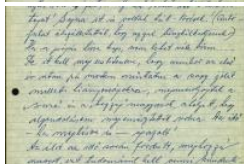
Lendvai-Zwickl Jenő elköteleződését és az emigráció kulturális életében kifejtett tevékeny részvételét jól mutatja, hogy elvállalta az Ottawai Magyar Egyesület (*Hungarian Society of Ottawa*), avagy, ahogy visszaemlékezésében említi, a „Club” elnöki tisztségét. Az egyesületet 1957. április 26-án alapították, székhelye az ottawai [popup title="Nemzetközi Ház volt" format="Default click" activate="click" close text="International House, 338 Somerset Street, Ottawa, Ontario."]. Az önéletírás tanúsága szerint felesége is részt vállalt az egyesület életéből, annak „vezetésében segédkezett.”

A kanadai magyar közösségeknek az 1960-as években érzékelhetően fellendült a magyar néphagyományok ápolása iránti igény. Ebben az időszakban számos néptáncgyűttes és népzenei formáció született, kiszolgálva a magyar gyökerekhez való visszatérés igényét. Olykor Magyarországról hívtak szakmájában kiváló alkotó népművészeket, és több egyesület is szervezett olyan magyarországi, vagy a szomszédos államokba tett látogatást, ahol a népi hagyományok közvetlen kutatására, megfigyelésére még mód nyílt. Az Ottawai Magyar Egyesület maga is számos kulturális eseményt szervezett nem titkolva a szándékkal, hogy megismertessék az arra nyitott ottawaiakkal a magyar kultúra sokszínűségét. A „Clubra” vonatkozó újságvivatok a magyar hagyományörzési tevékenységnek és az azt követő pozitív visszajelzéseknek hű lenyomatai. Az Egyesület 1970-ig működött, akkor azonban további állami támogatás hiányában megszűnt.

8. Részlet Lendvai-Zwickl Jenő visszaemlékezéséből

[18]

[19]

[Tovább a galéria oldalára](#) [20]

A visszaemlékezés-részlet szövegű átírata:

„Közben – a Kormány rendelete folytán – haza-haza látogatunk, s ilyenkor a rövid, de kedves lét után bizony könnyes szemmel veszünk búcsút Óhazánktól – rokonainktól – emlékeinktől, azzal a fogadalommal, hogy hamarosan – ha élünk – ismét és ismét haza és haza látogatunk!!

Időközben – 1970-ben a Club halotti torára kaptam meghívást! A Club kifutott a kézből, s így az állam megvonta a támogatást! Megszűnt! Jóslásom beteljesedett! A szomorú tény – hogy bár látva, beszélnek az illetékesek, az újságok cikkeznek, mégsem engedik a [popup title="refugee" format="Default click" activate="click" close text="Azaz menekültet."] érvényesülni – kivétel csak erősíti ezen megállapítást [sic!]. A bevándorolt dolgozik – spórol; autót – bűtort, majd házat vesz magának, ill. családjának. – De a legfőbb pont, ha a családja eredményt mutat – (az egyik évben Ontario tartomány legjobb eredménnyel végzett diákja magyar volt!) fel, vagy ha Uram Isten hazalátogat! Sajna itt is voltak túllövészek! (Autójukat átszállították, hogy azzal büszkélkedjenek.) Ha a pógár lúra kap [sic!], nem lehet véle bírn... De itt kell megemlítenem, hogy amikor az első év után rá merem mutatni a nagy jólét mellett hiányosságokra, megmosolyogtak a »sure« és a »bezzeg« magyarok, ahelyett, hogy elgondolásom megemésztették volna. Az idő – ha megkésve is – igazolt!”

Dátum nélkül

Jelzet: MNL OL P 2343. – Lendvai-Zwickl Jenő iratai, Lendvai-Zwickl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt) – Eredeti, kézzel írt.

S mivel ma az egyesület tevékenységére nagyon nehéz kézzelfogható adatot, forrást fellelni, a tevékenységéről hírt adó újságcikkek kifejezetten emelik, gazdagítják az irathagyaték értékét.

Az ottawai kanadai magyar emigráció kulturális életének fontos alakja, Lendvai-Zwickl Jenő 1994. augusztus 31-én, 87 éves korában hunyt el az Ottawától délre fekvő Brockville-ben. Kései búcsúztatójául álljon itt fia, Zwickl József egyik versének részlete, melyet édesapjáról írt.

„Mondottad volt egy párszor, hogy egész életed
Egy küzdelem volt. A bizonytalanság,
A háború, a forradalom, az új élet
Kezdése kétszer, háromszor, hányszor?
Az élet ezerszer pofont adott, de túrted.”

9. Zwickl József verse apjáról

EDESAPAMNAK

Látom az arcodon a lelki kínfodásodat-
Hogy miért? Miért öregszem ilyen gyorsan?
Hova is ment az idő? Miért kell nekem
Várni a halált holnap, vagy holnap után;
De biztos egy pár évn belül utol ér,
Mondtad volt egy párszor, hogy egész életed
Egy küzdelem volt. A bizonytalanság,
A háboru, a forradalom, az új élet
Kezdése kétszer, háromszor, hányszor?
Az élet ezerszer pofont adott, de túrted.
Erős voltál mindig, acél lelkű,
De ez csak kívül volt nekünk.
Tudom magadban sokszor sírtál és sírsz.
Itt ott azért a Jo Isten read nézett
És elmosogta Magát és így az élet még tűrhető volt.
Szerinted nem tudtad elérni az életed célját
S ez tudom, hogy nagyon bánt.
De ez nem is fontos mert látod
Az életed stílusa a cél és élet stílusod
Az mindig volt és van.
Szerintem el érted életed célját
Mert jó ember vagy és vóltál.
Bár kívülről durvának tűnhettek soknak
Tudom hogy ez egy atlátszó pajzs volt csak
Mert sokszor könnybe lábadott a szemed
Mikor láttál kínfodást és szomorúságot.
Soknak segítettél.
De hogy tudnák én segíteni rajtad-
Mégkönnyebíteni a terhedet valahogy?
Szívessem átvenném fájdalmadat ha tudnám
De nem tudom, s ez nekem fáj.

Oktober, 1989
Fiad, Jóska

1989. október

Jelzet: MNL OL P 2343. – Lendvay-Zwickl Jenő iratai, Lendvay-Zwickl Jenő visszaemlékezése (rendezés alatt) – Eredeti, gépelt.

Címkék:

[Kanada](#) ^[22]

[Ottawa](#) ^[23]

[1956](#) ^[24]

[disszidálás](#) ^[25]

[emigráció](#) ^[26]

Kiadás: 17. évfolyam (2017) 3. szám

Forrás webcím: <https://www.archivnet.hu/emberi-sorsok-a-kanadai-magyar-emigracioban-lendvay-zwickl-jeno-eletutja>

Hivatkozások

[1] <https://www.archivnet.hu/emberi-sorsok-a-kanadai-magyar-emigracioban-lendvay-zwickl-jeno-eletutja>

[2] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/1-kovacs-gyorgy-elso-ajanlolevele/humnlolp023430005kovacsgyorgy19681.jpg>

[3] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/1-kovacs-gyorgy-elso-ajanlolevele/humnlolp023430005kovacsgyorgy19682.jpg>

[4] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/1-kovacs-gyorgy-elso-ajanlolevele/humnlolp023430005kovacsgyorgy19683.jpg>

[5] <https://www.archivnet.hu/1-kovacs-gyorgy-elso-ajanlolevele>

[6] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/3-a-saturday-section-ujsgacikke-az-ottawaban-elo-magyarokrol/humnlolp023430007saturdayselectiona.jpg>

[7] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/3-a-saturday-section-ujsgacikke-az-ottawaban-elo-magyarokrol/humnlolp023430007saturdayselectionb.jpg>

[8] <https://www.archivnet.hu/2-a-saturday-section-ujsgacikke-az-ottawaban-elo-magyarokrol>

[9] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/4-reszlet-lendvay-zwickl-jeno-visszaemlekezesebol/humnlolp2343level1irjameg1.jpg>

[10] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/4-reszlet-lendvay-zwickl-jeno-visszaemlekezesebol/humnlolp2343level1irjameg2.jpg>

[11] <https://www.archivnet.hu/3-reszlet-lendvay-zwickl-jeno-visszaemlekezesebol>

[12] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/3-a-saturday-section-ujsgacikke-az-ottawaban-elo-magyarokrol/humnlolp2343ujsgacikk1ottawa19570113.jpg>

[13] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/3-a-saturday-section-ujsgacikke-az-ottawaban-elo-magyarokrol/humnlolp2343ujsgacikk2ottawaihirek.jpg>

[14] <https://www.archivnet.hu/4-lendvay-zwickl-jenonek-a-kanadai-magyar-ujsgag-szerkesztosegehez-eljuttatott-cikke>

[15] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/6-lendvay-zwickl-jeno-kanadai-allampolgarsagi-oklevele/humnlolp023430002kanadaiallampoklevr.jpg>

[16] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/6-lendvay-zwickl-jeno-kanadai-allampolgarsagi-oklevele/humnlolp023430002kanadaiallampoklevr.jpg>

[17] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/hu_mnl_ol_p_2343_level2_ebben_elunk_3.jpg

[18] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/5-lendvay-zwickl-jenonek-a-kanadai-magyar-ujsgag-szerkesztosegehez-eljuttatott-cikke/humnlolp2343level2ebbenelunk1.jpg>

[19] <https://www.archivnet.hu/sites/default/files/galeriafotok/5-lendvay-zwickl-jenonek-a-kanadai-magyar-ujsgag-szerkesztosegehez-eljuttatott-cikke/humnlolp2343level2ebbenelunk2.jpg>

[20] <https://www.archivnet.hu/8-reszlet-lendvay-zwickl-jeno-visszaemlekezesebol>

[21] https://www.archivnet.hu/sites/default/files/u364/hu_mnl_ol_p_02343_0005_zwickl_jozsef_verse.jpg

[22] <https://www.archivnet.hu/cimkek/kanada>

[23] <https://www.archivnet.hu/cimkek/ottawa>

[24] <https://www.archivnet.hu/cimkek/1956>

[25] <https://www.archivnet.hu/cimkek/disszidalas>

[26] <https://www.archivnet.hu/cimkek/emigracio>

[21]